

زنان روزگار قاجار به روایت کلارا کولیور رایس:

«آذر» زنی نقاش در تاریخ هیچ کس

اندکی امیدوار باشند که شاید آینده زنان در ایران روشن باشد.

● **نگاهی بدبینانه و ناامیدکننده به ایران**
در صورتی که در مقایسه با همان منابع و اسناد و نوشته‌های تاریخی خودمان که وجود زنان در بیشتر مواقع نادیده گرفته شده است، از زنان موفق ادیب و شاعر و حتی سیاستمدار در همان روزگاری که این سیاحان در ایران بوده، روایت کرده‌اند. به هر حال قابل تأمل است این نگاه کلی و بدبینانه اروپاییان به دنیای زنان در روزگاری که آن مسافران به دلایل مختلف به ایران سفر کرده‌اند و البته قابل تأمل است چرا که با کمی مطالعه می‌توان یافت بیشتر آنان در این سفرها دنبال منافع کشورشان بوده‌اند.

● **تحمل هر گونه تحقیر و سرزنش**
اما در این میان می‌توان گاهی جملاتی مثبت نسبت به دنیای زن حداقل در روزگار قاجار در نوشته‌های این سیاحان یافت که البته به دور از تحقیر هم نیست. برای مثال خانم «ماری شیل» همسر وزیر مختار انگلیس در زمان ناصرالدین شاه اینچنین نوشته است: «...زنان ایرانی مهارت فراوانی در تحمل هر گونه تحقیر و سرزنش دارند. زنان طبقه مرفه معمولاً باسوادند و با شعر و ادب مملکت خویش آشنایی دارند. اغلب آنان قرائت قرآن - نه معنی آن را - می‌دانند. در میان زن‌های ایل قاجار و بخصوص خانواده سلطنتی، تعداد افراد باسواد خیلی زیاد است و اکثر آنها مکاتبات خود را شخصا و بدون کمک میرزاها می‌نویسند...».

● **آشنایی با ادبیات و روخوانی قرآن**
یکی دیگر از سیاحان و خاورشناسان آلمانی به

زنان ایرانی در روایت‌ها و اسناد و منابع تاریخی نسبت به مردان به دلایل مختلفی همیشه در حاشیه بوده‌اند و توجه چندانی به آنان نمی‌شده است. اما این مسأله دلیلی بر این نیست که آنان هیچ نقشی در تحولات و تغییرات تاریخی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... نداشته‌اند و همیشه در چهاردیواری خانه و حرمسراها پنهان بوده و کاری از آنان بر نمی‌آمده و تأثیری بر جامعه ایران نداشته‌اند.

● **تأثیری پررنگ حتی در حاشیه**
در واقع می‌توان به جرأت گفت، گاهی در مواردی تأثیر زنان در تحولات و تغییراتی که در جامعه ایران رخ داده است، بسیار بیشتر از مردان آن روزگار بوده است، تا جایی که می‌توان رد پای پررنگ آنان را در برگ‌های تاریخ یافت، آنهم تاریخی که همیشه زنان را در حاشیه دیده و حتی به طور کلی ندیده است و این نشان می‌دهد با چه قدرتی آن زنان توانسته‌اند حضور خود را پررنگ کنند.

● **آینده زنان ایرانی در سفرنامه‌های اروپاییان**
همانطور که بارها اشاره شده است انقلاب مشروطه و اتفاقات پی آن دریچه‌های روشنی به روی زنان باز کرد و البته بهتر است گفته شود زنان خود این دریچه‌ها را به سختی برای خود گشودند. اما نکته جالب در این است که در میان آثار سیاحان و مسافران اروپایی کمتر به وجود چنین زنانی اشاره شده است و اگر هم صحبتی از پیشرفت دنیای زنان آورده‌اند بیشتر مانند خانم کلارا رایس به آغاز یک تحول و تغییراتی درون زنان اشاره شده و سعی کردند

«...پیشگویی این مسأله که در

آینده در مورد پیشرفت فکری

زهره شریفی

دختران چه پیش خواهد آمد، کار مشکلی است. لکن بی‌گمان به‌ندرت می‌تواند حرکتی واپس‌گرا داشته باشد و هزاران دختری که اکنون مدرسه می‌روند چون مادران خویش در سن هشت یا نه سالگی ازدواج خواهند کرد و زمانی که تن به زناشویی دهند برای مقابله با مسائل زندگی و انجام مسئولیت‌های ناشی از آن آمادگی بیشتری خواهند داشت. به علاوه آرزو خواهند داشت که دخترانشان تحصیل کنند و پسرانشان، همسران تحصیلکرده بگیرند...». خانم «کلارا کولیور رایس» نیز مانند بیشتر اروپاییانی که از روزگار صفویه تا به قاجار به ایران سفر کرده بودند نسبت به اینکه آیا زنان ایرانی آینده روشنی در پیش روی خود دارند، با دیده تردید می‌نگریستند. اما به این نکته اذعان می‌کردند که دریچه‌هایی از تحول و تغییراتی بزرگ درون زنان، برای شوق به آموختن سواد و ادامه تحصیل نسبت به شوهر کردن باز شده است.

